

לתולדות הקהילות בפולין

אותם פראנק לעשות זאת, הסכימו כולם להמיר דתם בדת הקאתולית. ערך אלף פראנקיסטים התנצרו אז. פראנק בעצמו לא התנצר בלבוב, כי אם הופיע ברוב פאר כדרכו בעיר המלוכה ווארשא, בחודש אוקטובר שנת 1759 (תק"ך) לפ"ק, וזכה כי נאות המלך להיות אבי הטבילה שלו. כן סופם של כל האנשים המאמינים באמונה טפילה, וע"י טפשותם הם מעריצים ומקדישים את בו"ד ומגביהים אותו למעלה ראש.

אח"כ חקרו ודרשו הכומרים בסתר את מעריציו בדבר מעשיו ופעולותיו, בדבר עברו ובדבר מטרתו לימים הבאים, ואחד מהם הגיד להם כי האמונה הנוצרית הנה כצחוק בעיניו, וכמו לפנים הוא לבני סיעתו משיח לישראל וגואלם בלי שום שינוי כלל. הוא הובא לפני השופטים הכומרים כנוכל ומחלל באמונה. גביות העדות הוכיחו יותר את מעשי תרמיתו. וכן הובא למבצר צ'ינסטוחוב והושם במנזר. פראנק ניצל ממות על המוקד ככופר ובוגד בכנסיה רק באשר המלך היה אבי הטבילה שלו. חלק מבני סיעתו לוקח לעבודת הסוללות במבצר צ'ינסטוחוב והרבה מהם הושבו למקום מולדתם, וקצתם אולצו לקבץ נדבות על פתחי בתי הכנסיה ותיפלתם. אצל הפולנים היו נחשבים לבזויי אדם ונוכלים. אך הם נשארו נאמנים ל"משיחם הקדוש". את כל המקרים הרעים שעברו עליהם ביארו להם ע"פ הקבלה, כי כן היה צריך להיות. את בית מקלט הנזירים אשר בצ'ינסטוחוב קראו בשם המסתורי "שער רומי". למראית עין היו דבקים בדת הקאתולית, אך בכל זאת חיו רק ככיתה מיוחדת, התחתנו רק בינם לבין עצמם ולא עם הנוצרים. עוד כיום נודעות המשפחות הפולניות אשר יצאו מהם, כמו המשפחות וולובסקי (תרגומו של משפחת שור), דמבובסקי, דולינסקי ועוד אחרות כמוהן. גם אם זקינתו של המשורר היותר נעלה בספרות הפולנית, אדם מיצקעוויץ, היתה מן הפראנקיסטים. שלוש עשרה שנה ישב פראנק במבצר צ'ינסטוחוב, אח"כ הוציאו אותו הרוסים לחפשי. אז בא פראנק בברית הדת היונית-קאתולית. ובכן החליף את דתו שלוש פעמים, ככל אשר היה דרוש למטרתו: בתחילה נעשה מחמד, אח"כ לקתולי, ובאחרונה לקתולי יוני. הוא רימה את העולם, וברצותו להיות חיי אציל שקוע בחובות גדולים. הוא רקם את גליו במקומות אחרים בווינא, בברין ובפפד"מ עד יומו האחרון, וביותר את נושיו ומאמיניו, הנתעים להאמין בשוא ובהבל וריק. הוא מת — או יותר נכון, הוא נפגר — בעיר אופינבאך אשר באשכנז בתור בארון בשנת תקס"א.

לפי מיפקד הרשות משנת תקכ"ה היה מספר היהודים בבוסק 401 נפש. בשנת תרס"ט לערך שני אלפים. על ידי מלחמת העולם (תרע"ד—תרע"ח) נתמעט מספרם בשנת תרפ"א עד כי 1460 בתוך 3950 תושבים. מן הרבנים אשר שימשו ברבנות והרביצו שם תורה ברבים נודעים לנו רק איזה מהם:

א. הגאון הגדול מופת דורו מו"ה אליעזר, מרבני גדולי הדור ומגאוני

קשישאי במדינת פולין בימי הגאון מהרש"ל ז"ל, כעדות בעל צמח דוד בסוף ספרו ח"א (שנת של"ג), וזה יכתוב ידו שם: "בימיו [של מהרש"ל] הרביצו תורה [במדינת פולין] ר' יצחק ב"ר בצלאל ר"י (ראש ישיבה) בלודמיר (זקינו של הגאון בעל טו"ז), ר' הירש בלובלמא (עיין שו"ת ב"ח החדשות סי' ע"ד), ר' ישראל בן הג"מ שכנא מלובלין (תשובה אחת ממנו נדפסה בשו"ת הרמ"א סי' כ"ה), ר' הירצקי בלבוב (ע"ע באנשי שם אות נ' סי' תמ"ה), ר' אליעזר בבוסק". מתי הלך לו לעולמו ואיה מנ"כ נעלם מאתנו.

ב. הגאון המפורסם מו"ה יצחק ב"ר אברהם בעל "אפי רברבי", חוטר מגזע חסידי פרובנציא וגיסו של הגאון מהר"ל מפרג (הגאון בעל חוות יאיר בכתביו). נולד בשנת רצ"ח כנראה בעיר פוזנא. בהיותו בן שלושים שנה נתמנה לאב"ד ור"מ בעיר בוסק (בהקדמת ספרו). משם נתמנה שוב לאבד"ק פראסניץ אשר במדינת מעהרין, ובשנת דש"ם כבר שימש ברבנות בעיר פראג. מתי מת ואיפה נקבר אין לנו יודעים, רק זאת ידענו בבירור כי בשנת שע"ה כבר לא היה בין החיים, כי בשנה ההיא הסכים בנו הגאון מו"ה מנחם מאנשי חיות אבד"ק ווילנא ע"ס גדולת מרדכי (האנויא שע"ה), וחתם עצמו שם בשמו ושם אביו, וכותב עליו תיבת "ז"ל". ספרו "פני יצחק" (קראקא שנ"א) כולל דיני ש"צ חינוך בחורוים בשם "אפי רברבי" עם פירוש ארוך בפלפול ובסברא בשם "אפי זוטא". הוא היה מפלפל גדול ולקח לו לקו את החילוקים אשר המציא הגאון רבנו יעקב פולק בעל החילוקים, אשר רבים מגאוני וגדולי הדור ערערו על הלימוד הזה כנודע. הש"ך ביו"ד מביא את ספרו הנזכר אינו פעמים.

מתולדותיו ידענו כי שלושה בנים גדולים היו לו:

בנו האחד היה הרב הגאון מו"ה מנחם מאנשי חיות אבד"ק ווילנא, נח נפשיה שמה ביום ח' לחודש אייר שנת שצ"ו. לזה האחרון היו ג"כ שלושה בנים ובת: בתו היתה אשת ה"ר יוסף יוזפא הלוי הורוויץ, אשר אביו הג"מ משה הלוי אשר בסוף ימיו נסע לא"י ושם מת ונקבר היה בנו של הרב יעקב הלוי מגדולי חכמי עיר שעברשין, אחי רבנו הקדוש בעל השל"ה (ראה מ"ש בספרי "תולדות משפחת הורוויץ", עמוד י"ז). ושלושת בניו היו: א) ה"ר שמשון אשר לעת זקנתו נסע ג"כ לא"י ומת שם, והוא אבי ה"ר מאיר חיות אשר בנו הרב הנגיד הקצין ר' מנחם מאנשי חיות מווילנא היה חתן הגאון בעל הש"ך, אשר הו"ל את הס' "שפתי כהן" על חו"מ מאת חותנו כמבואר בהקדמתו. ב) ה"ר פנחס חיות, אבי ה"ר מנחם מאנשי חיות אשר בסוף ימיו נסע ג"כ לא"י וימת שם. ולזה האחרון בת, אשת הרה"ג מו"ה יצחק מרגליות מגדולי חכמי עיר יאברוב, הבא בהסכמה ע"ס זרע בירך שלישי (פפד"א אחרי תצ"ה ?), זקינו של הגאון המפורסם מאור הגולה מו"ה אלכסנדר סנדר מרגליות אבד"ק סאטנוב (ראה מ"ש אצל אפטא הערה 29). ג) ה"ר יעקב חיות, אבי הרב הגאון מו"ה יצחק חיות ר"מ בעיר סקאליע. וימת

לתולדות הקהילות בפולין

יצחק בעיר דרעהביטש ביום ב' כ"ז לחודש אלול שנת תפ"ז, ושם נקבר. ספרו "זרע יצחק" על משניות (פפד"א תצ"ב) הדפיס בנו ה"ר אליעזר חיות אחרי מותו. זה האחרון היה אבי מנהיג הארצות ה"ר יצחק חיות שנפטר בארץ הקדושה. ולו בן ה"ר מאיר חיות מעיר טיסמניץ, אבי הנגיד ר' יצחק חיות ראש הקהל בעיר בראדי. ולזה האחרון בן ושמו מנחם מאניש חיות אבי העשיר ר' מאיר חיות מעיר בראדי, אשר זכה לבן גדול בתורה הוא הגאון הנודע מו"ה צבי הירש חיות אבד"ק זאלקווא, אבי הרב הגאון מו"ה יצחק חיות אבד"ק בראדי.

בני השני (של בעל אפי רברבי) היה הרה"ג מו"ה אברהם חיות, מח"ס הולך תמים (קראקא שצ"ד).

בנו השלישי היה ה"ר אליעזר חיות מגדולי חכמי עיר קראקא, שנפטר שם יום ועש"ק כ"ז סיון שפ"ג. ולו בן ובת. בנו הרב ר' יעקב יצחק חיות היה דיין ומו"צ בעיר פראג. אשתו אידל היתה בת הגאון המפורסם מו"ה אברהם קצינלבוויגין אבד"ק לבוב. וימת יעקב יצחק ביום ו' לחודש כסלו שנת תמ"ח בעיר פראג, ושם נקבר. ובתו של ר' אליעזר ושרה שמה היתה אשת הרב הגדול מו"ה יעקב הלוי הורוויץ מקראקא בן רבנו הקדוש בעל השל"ה. ונח נפשיה דרב יעקב שם בזאת חנוכה שנת ת"ג, בטרם מלאו לו ארבעים שנה, והוא אבי הרה"ג מו"ה ישעיה הלוי, מח"ס בית הלוי על חו"מ (וויניציא תכ"ו) שנפטר בשנת תנ"ה לפ"ק (ראה מ"ש אודותם בספרי "תולדות משפחת הורוויץ", עמ' ל"א, ל"ב). כל אלה זרע יצחק הגאון מו"ה יצחק חיות אבד"ק בוסק בעל אפי רברבי.

ג. הרב הגאון מו"ה יהודה אריה ליב בן ה"ר יהושע האשקע, מח"ס לב אריה, דרושים עה"ת וחמש מגילות ועל הגדה של פסח, שנדפס אחרי מותו ע"י בנו (ווילמרשדארף תל"ד). בנו זה הוא "הרב המופלג המפורסם מו"ה משה", אבי האשה הגבירה אשת חיל עטרת בעלה מרת ציויא, אשתו השניה של הנדיב בעל צדקות ר' שמואל לאפטינר מעיר בראדי, בנו של הרב הגדול מו"ה אליעזר ובן בנו של הג"מ אברהם ר' הירצקיס מלבוב (ראה מ"ש אצל אפטא הערה 29, ובמעלות היוחסין עמוד ל"ה).

ד. הרב הגאון מו"ה צבי הירש ב"ר משה מעיר זאלקווא. בשחרותו היה מנהיג המדינה דגליל לבוב בעיר מולדתו זאלקווא. כמנהיג חתום בין מנהיגי המדינה בועד המדינה שהיה ביום ח' לחודש אדר שנת תקי"ב, בהסכמה ע"ס אותות למועדים (זאלקווא תקי"ב). אח"כ שימש ברבנות איזה זמן בעיר בוסק, וכאשר התפטר ממשרתו זאת חזר לו לעיר מולדתו זאלקווא ושם היה איתן מושבו. ביום ועש"ק כ"ה לחודש תמוז שנת תקכ"ב הסכים שם ע"ס שער המלך (זאלקווא תק"ל) וחתם שם "צבי הירש בהרב מוהר"ר משה", ועליה חקוק "הגאון החסיד מו"ה צבי הירש מזאלקווא אבד"ק בוסק, שהיה חתן הגאון מו"ה זאב וואלף בעל 'אור יקרות'".

ה. הרב הגאון מו"ה דוד פנחס. אף הוא היה בתוך המנין בין ארבעים הרבנים של "גליל לבוב" שבאו עירה לבוב להתוכח עם הפראנקיסטים לפני ההגמון והאצילים, כמבואר למעלה (השלה, כרך ל"ג עמוד של"ב). מעיר בוסק נתמנה שוב לאבד"ק לוצק אשר במדינת וואהלין, וכנראה שם מנ"כ.

ו. הרה"ג מו"ה בעריש, חתן הרב הגאון מו"ה יחזקאל מרגליות אבד"ק אסטראבצי ואח"כ בעיר גריידינג. אביו הרב הגאון מו"ה אביגדור מרגליות אבד"ק הענטשין היה בנו של הרב הגאון מו"ה מנחם מענדל מרגליות אבד"ק קראטשין. זה האחרון היה בן הגאון הגדול בדורו מו"ה משה אבד"ק טרניגרעד ובן בנו של הגאון המפורסם מו"ה מנחם מענדל מרגליות אבד"ק פרעמישלא (מעלות היוחסין עמוד ס"ד).

ז. הרה"ג הישיש מו"ה צבי הירש, ושם אשתו שרה, בת הרב הגאון מו"ה יששכר בעריש אבד"ק פאדהייץ, בנו הראשון של הגאון בעל "פני יהושע" זצ"ל. בתו (של ר' צבי הירש) היה שמה טובא רייזל, אשת ה"ר שרגא פייבש הכהן, אשר בנו הרב הגדול ר' מרדכי הכהן יאללעס מלבוב היה אבי הרה"ג החריק המושלם בחכמה ובמדע ובביקורת הנגיד העשיר ר' זכריה ישעיה הכהן יאללעס מגדולי נכבדי עיר מינסק, מח"ס זכר ישעיהו ב"ח (ווילנא תרמ"ב).

בשנת תקכ"ג ביטל סטאניסלאב אויגוסט פאניאטובסקי, המלך האחרון למלכות פולין, את הועד של ארבע הארצות, אשר עד כה הם היו מחויבים להביא את המסים והארנוניות וכסף הגלגולת לאוצר המלוכה, כי המלך והמשרה לא הטילו ¹²³⁴⁵⁶⁷ישר על כל איש יהודי את המסים וכסף הגלגולת להביא אותם להרשות, רק גביית הסכומים המרובים האלו נעשו ע"י פרנסי ומנהיגי המדינה והועד של ד"א פולין, והם העריכו את הקהילות כפי מכסת בתי אבות ולפי ערך מעמדם ורכושם. מטעם הממשלה היה הכוח מאת ראשי הקהילה לעשות הערכה על כל יחיד ויחיד ולגבות הסכומים וכסף הגלגולת כרצונם ולפי אומד דעתם. המלך החדש הלוח, ברצותו להרחיב את ההכנסות לאוצר הממשלה, הוציא פקודה כי כסף הגלגולת אשר כל איש מבני ישראל אנשים נשים וטף צריכים לשלם, שני זהובים לשנה, לא תהיה גביית הסכומים האלו ע"י ראשי הקהילות ופרנסי ומנהיגי המדינה, רק כל איש ואיש צריך לשלם אותו ישר לפקיד המלך ומשרתיו, וזאת לחצאין, זהוב אחד בסוף ימי החודש מארץ וזהוב אחד בסוף ימי הקיץ הוא חודש אלול. ועל ראשי הקהילות ניתן להביא להרשות רשימה מכל היהודים הנמצאים בתוכה לדעת כמה הם חייבים לשלם לאוצר הממשלה. על רשימתם כי נאמנה מאד בלי שום חיסור כלל, צריכים לישבע שני אנשים כשרים ונאמנים, זקנים וישישים, נכבדי ארץ, כי הרשימה אשר נתנו להרשות היא אמיתית וצדקה מאד.

בעת ההיא נבחרו מגליל לבוב "שני אנשים זקנים, האחד היה הרב המאה"ג מו"ה צבי הירש ז"ל, אבד"ק בוסק, והשני כהר"ר שלמה כהר"ר גרשון, איש זקן ונשוא

פנים, ונסעו לעיר זידיטשוב לישבע שבועת אומן" (לשוננו של ר' דובער בוליחובר בזכרונותיו). כאמור, נבחר הרב ר' צבי הירש אבד"ק בוסק מגליל לבוב לישבע שבועת אומן על רשימת הנפקדים. מתי מת ואיפה נקבר נעלם מאתנו.

חותנו הג"מ יששכר בעריש אבד"ק פאדוהייץ לקח לו לאשה את שפרה בת הרב הגדול ר' אריה ליבש ראש מדינה מעיר בוטשאטש, ויגוע הארי שם בשנת תקל"ה. אשתו יוכבד היתה בת הנגיד ר' דוד מעיר זאמושטש בן הגאון מו"ה אריה ליב אבד"ק קראקא ובריסק דליטא, ושם מנ"כ (ראה בספרי "כתבי הגאונים" עמ' ס"ו).

ח. הרב הגאון מו"ה יהושע בן הגאון המפורסם מו"ה מאיר הלוי איש הורוויץ אבד"ק טיקטין הידוע בשם "מהר"ם מטיקטין" (שמן הטוב). הוא היה אחד מן השנים עשר נשיאים אשר היו לו להגאון מהר"ם מטיקטין, רבנים גדולים ומהם מופתי הדור וגאון ארץ. מתי שימש ברבנות בעיר בוסק לא נודע לנו בדיוק, רק כנראה היה זה בסוף המאה החמישית לאלף הששי. בערך שנת תצ"ז נתמנה שוב לאבד"ק יערסלאב, ושם ישב על כס הרבנות כשלוש שנים עד שנת תק"א בערך. בשנת תקי"ג, בעברו עיר יערסלאב במקום אשר שימש לפניו ברבנות, הסכים שם ע"ס שו"ת בית אברהם (ברלין) מאת הרב הגאון מו"ה אברהם הכהן אבד"ק טרלי, וחתום "ביום ועש"ק י"ז כסלו שנת תקי"ג, מדי עברי פה ק"ק הנ"ל. הק' יהושע הלוי איש הורוויץ המתגורר בק"ק יערסלאב". ועליה רשום: "הסכמת הרב המאה"ג הגאון מו"ה יהושע הלוי שהיה אב"ד בק"ק יערסלאב. לעת זקנתו קבע דירתו בעיר זאלקווא, מקום אשר היו דרים שם בתו וחתנו ר' ליבש זיסלש מנכבדי העיר ההיא. נח נפשיה דרב יהושע שם ביום ד' ה' טבת שנת תקכ"ז, ושם מנ"כ.

מתולדותיו ידענו כי שני בנים ובת היו לו. בנו האחד היה ה"ר משה הלוי, חתן הנגיד "ראש מדינה" מעיר טיסמניץ ר' מרדכי הלוי. וזה האחרון היה חתן הקצין ר' קלונימוס קלמן "ראש מדינה" מעיר טיסמניץ ובנו של הנגיד ר' אהרן הלוי מעיר בראדי שהיה נקרא שם בשם "ר' ארון ר' אברמ" (מעלות היוחסין עמוד ע"א). ואהרן היה אחי הנגיד הקצין ר' מרדכי סג"ל "ראש מדינה" מטיסמניץ. ה"ר משה הלוי היה אבד"ק טורבין. השני היה הרה"ג מו"ה יעקב חיים הלוי הורוויץ אבד"ק גאויפאלי, אבי הרבנים האחים מו"ה מאיר הלוי אבד"ק שעפס, ומו"ה ראובן הלוי אבד"ק זארנאווצ, מח"ס דודאים בשדה עה"ת (לבוב תרי"ט). ולזה האחרון בת, אשת הרב ר' אריה ליב הלוי עפשטיין אבד"ק אוזערוב, חותן יהושע, הוא הרב ר' מאיר יהושע אבד"ק קלימנטוב. כאמור, היתה בתו של הג"מ יהושע הלוי אשת ר' ליבש זיסלש מעיר זאלקווא, ולהם בן ושמו יעקב, חתן הנגיד ר' שאול מבראדי, וימת שם שאול ביום ה' כסלו שנת תקס"ו, בן הגאון מו"ה זאב וואלף אבד"ק הרובשוב וחתנא דבי נשיאה של אא"ז הגאון המפורסם מו"ה יצחק

הלוי איש הורוויץ אבד"ק אה"ו (ראה בספרי "כתבי הגאונים" עמוד קי"ז, ומ"ש בתולדות זקני הנזכר, שנדפסו בסוף ס' ברכה משולשת).

אין זה הגאון מו"ה משה יהושע הלוי הורוויץ, אשר שימש ג"כ ברבנות בעיר יערסלב, וכנראה אחריו, דהיינו משנת תק"י בערך עד שנת תקי"ד, ואז נתמנה שוב לאבד"ק הורדנא, זה האחרון היה דודו אחי אביו (מאב אחד), וחתם עצמו תמיד בכל ההסכמות "משה יהושע הלוי הורוויץ" (בספרי "תולדות משפחת הורוויץ" עמוד פ'), לא כן הראשון חתם עצמו רק בשם יהושע בלבד ונוסף ע"ש משפחתו "איש הורוויץ".

אד"ת 1234567

אד"ת 1234567

אד"ת 1234567

אד"ת 1234567

ב ו ר ש ט י ן

העיירה בורשטין בפולין הקטנה, גליל לבוב והסמוכה לדראהביץ' היא אחת הקהילות הקדושות שהשתייכה לחבל הקהילות טארנופול, טשורטקוב, פאטיק זלאטי ומיקולוניץ. משערים כי כבר בשנות ת"ח-ת"ט, ברצח חמ"ל הרשע ימ"ש, דרו בה כחמישים משפחות מבני ישראל. בשנת תקט"ו השתתף אחד מפרנסי הקהילה במושב ועד ד' ארצות ביערוסלאב, בה דגו על קיטרוג הגריעב"ץ זצ"ל על הגאון ר"א זצ"ל בעניין הקמיעות הידועות.

ואלה הם רבני בורשטין במאה האחרונה עד ימינו.

א. הג"מ צבי הירש בן הג"מ ר' נתן אשכנזי מבראדי, בנו של הגאון שר התורה יחיד ומיוחד, מרן צבי הירש ה"חכם צבי" זצ"ל. הג"מ צבי הירש נתמנה לאבד"ק בורשטין בשנת תקכ"א ושימש ברבנות העיר ט"ו שנה ונפטר שם בי"ז טבת שנת תקל"ו. בתו שיינדל נישאה להג"מ יוסף תאומים בן הג"מ יהודה ליב תאומים אבד"ק טשארטקוב, נין הגאון הגדול בעל "קקיון דיונה" שאשתו היתה בת הגאון מו"ה מאיר וואל אבד"ק בריסק דליטא.

ב. הרה"ג ר' דוד נתן גינצבורג¹.

ג. הג"מ יוסף תאומים, חתן הג"מ צבי הירש אשכנזי הנ"ל. נפטר בש"ק ב' תמוז תקפ"ה. ואלה תולדות יוסף: א) הרב הנגיד ר' צבי הירש תאומים מקאליש, חתנו של הג"מ מו"ה יעקב מליסא בעל חוות דעת. ב) מו"ה ישכר תאומים, אבי הרה"ג ר' צבי הירש תאומים אבד"ק וולאדאווי².

ד. הג"מ מרדכי זיסקינד הלוי, חתן הנ"ל, ממשפחה הכבודה והמיטחסת סג"ל לנדא. אביו היה הג"מ יואל משה הלוי אבד"ק גליגא, בן הג"מ נפתלי הירץ אבד"ק זוואליען³ ונין להגאון מו"ה צבי הירש סג"ל אבד"ק אפטא⁴.

1 ראה הסכמתו על הספר "הדרת אליהו" (פראג תקמ"ה).

2 ראה ספר "יכבד אב" סימן ס'.

3 חתן הרה"ג ר' משה הלוי איש הורוויץ. ר' משה נפטר בהיותו צעיר לימים ורך בשנים על פני יעקב אביו, הוא אא"ז הגאון המפורסם מו"ה יעקב יוקיל הלוי איש הורוויץ אבד"ק גלוגא רבתי (ראה מ"ש להלן במאמרי על העיר "גלוגא רבתי" ולעיל במאמרי על העיר "בוליחוב" אות ג'). מתי נתמנה לאבד"ק זוואליען לא ידוע לי. מתולדותיו ידענו כי בן ובת היו לו. בתו סאשי היתה אשת הרה"ג מו"ה יהודה ליבש אבד"ק

ה. הרה"ג מו"ה משה יוסף, בן הגאון מו"ה צבי הירש ששימש ברבנות ארבע קהילות בפולין: בראדי, ברעזאן, ליסקא ודראהביטש. הג"מ צבי הירש היה בן הגאון מו"ה חיים אבד"ק קאלאמיא, בן הגאון הנודע מו"ה יהושע חריף אבד"ק קראקא, מחבר שו"ת "פני יהושע" ב"ח ומגיני שלמה. מלוח מצבתו שנשארה למחצה נודע, כי הג"מ מו"ה משה עלה למרום ביום ד' שבט שנת תקס"ג. וזה נוסח מצבתו שם:

1234567

"בית ישראל תלמדנה בנותכם נהי, ואשה רעותה קינה על שלקח מאתנו ארון אלקים הוא איש צדיק תמים משים לילות כימים, חבל על דאבדין, זקן שקנה חכמה מו"ה משה האבד"פ. ומשה עלה אל אלקים ביום ד' שבט תקס"ג."

1234567

בניו וזרעו אחריו היו נקראים בשם בורשטין ע"ש העיר והוא אבי משפחת בורשטין עד היום. בנו היה הנגיד מו"ה צבי הירש בורשטין מזלאטשוב והוא זכה לבן גדול בתורה הגאון מו"ה חיים ז"ל. בצעירותו שימש כאב"ד בעיר בוזאנוב⁵, ואח"כ נתמנה כאבד"ק זלאטשוב⁶, ונפטר שם בשנת תר"ג ושמו"כ ז.

1234567

ו. הרה"ג מו"ה מאיר הלוי ב"ר יעקב יוקל הירש מילידי העיר לבוב. נתמנה לאבד"ק בורשטין בשנת תרכ"ד ונפטר שם בשנת תרס"ז. היה חתן הרה"ג מו"ה מרדכי אשכנזי⁸ אבד"ק בעיר סטאניסלאב.

ז. הרה"ג מו"ה משה דוד הלוי לנדא, בנו של הנ"ל, שימש שם ברבנות כעשרים שנה ונפטר שם בשנת תרפ"ז.

לעווירטוב, נפטרה בבורשטין ביום ועש"ק כ"א אדר ראשון שנת תקע"ח, ועל לוח מצבתה חרותים דברים אלו:

"פ"נ יום ועש"ק כ"א אדר ראשון תקע"ח, הרבנית מלעבר טוב מ' סאשי בת הרב מו"ה נפתלי הירץ הלוי..."

והיא ילדה ליהודה את הרה"ג מו"ה יונה לנדא (ע"ש משפחת אמו הי' מכנה עצמו בשם לנדא), אבד"ק גראבניץ, אבי הת"ג מו"ה יהודה ליבש לנדא אבד"ק סאדיגורא מח"ס יד יהודה על יו"ד ד"ח. בנו היה הרה"ג מו"ה יואל משה סג"ל לנדא אבד"ק גאליגא.

- 4 עיין מ"ש עליו לעיל במאמרי על העיר "אפטא" סימן ו'.
- 5 ראה תשובה אליו מיום ג' אייר תקע"ה בס' שו"ת "ספר יהושע" חיו"ד ס' ל"ו.
- 6 ראה הסכמתו משנת תקע"ז על ספר "עטרת זקנים" מאת הגאון מו"ה אריה ליב קאנטשיגער (לבוב תרל"א).
- 7 אחרי מותו נתמנה למלאות מקומו שם בנו הרה"ג מו"ה יצחק פנחס דוד, גם הוא כאביו שימש לפני זה ברבנות בעיר בוזאנוב, נפטר בזלאטשוב ושמו"כ.
- 8 לעת זקנתו נסע לא"י ושם נפטר, בנו היה הרה"ג מו"ה אשר אנטשיל אשכנזי דיין ומו"צ בסטאניסלאב, מח"ס "שמן ראש". נפטר בג' שבט תרס"ב.

בילגוריי

אחת מהערים במחוז קראקוב שהשתייכו לעיר שידלוב, היתה בילגוריי הקרובה לזאמושטש, הקהילה הראשית במרכז הגליל. בשנת ת"ח ות"ט נהרגו רוב תושביה היהודים על ידי צבאות חמ"ל הרשע ימ"ש והעיר נשרפה כליל¹.

ואלה הם רבני בילגוריי הידועים לנו:

אח"ח 1234567

א. הגאון המפורסם מו"ה שמואל, בן הרב הג' ר' פנחס משה, מחבר הספר שו"ת "בית שמואל" האחרון. נולד בזאלקווא בערך שנת ת"ק לאביו הג"מ פנחס משה אבד"ק סוירז, בן הקצין ר' אברהם ר' חיימ'ש, פרנס ועד ארבע ארצות. מצד אמו רבקה, בת הפרנס של ועד גליל לבוב ר' ישראל איסרל מזאלקווא, היה נכד אבי ההוראה והמנהג האשכנזי רבנו הרמ"א. הרה"ג ר' שמואל היה חתן דודו אחי אביו הרה"ג ר' צבי הירש, אבד"ק לוקוב והיה בן כ"ג בעלותו על כסא הרבנות דק"ק בילגוריי², ואח"כ נתקבל לאבד"ק פשעווארסקי³. בשנת תקנ"ב החליף תשובות בהלכה עם הגאון מרן משה טייטלבוים, בעל "השיב משה"⁴. באותה שנה נתקבל לראב"ד בפרשבורג⁵, אבל מסיבות שונות לא הגיע לפרשבורג ונתקבל לראב"ד בטארנופול אחרי שהג"מ אברהם ב"ר צבי הירש מבראדי נפטר שם בי' שבט תקנ"ב⁶.

בשנת תקנ"ה נאלץ לעזוב את העיר לתקופה קצרה מסיבת שריפה, שהחריבה כמעט את כל העיר ודר תקופה קצרה בעיר זבארוב הסמוכה. בשנת תקס"א נקרא

1 עיין בספר "צוק העתים", הובא ב"אוצר הספרות", מאת חיים יונה גורלאנד, ח"ג, עמ' 125, תיאור מוזעזע: "הרגו את היהודים בתער השכירה, נשים וטף במיתה חמורה, ובטרם שיצאו מהם נשמתם, בקשו מהצוררים שעמדו לקראתם, שיהרגו אותם כפי גבורתם, וגם ערלים נהרגו בצרה, ונתבוססו בדמם ומחמימות התבערה נתבשלו בשרם כבשר הקדירה".

2 עיין "פינות הבית" להרה"ג ר' צבי יחזקאל מיכלזון, עמ' צב. וראה הסכמותיו על הספרים "בחינות עולם" עם הפירוש "כתר אהרן", ואלקווא תקמ"ב.

3 ראה הסכמתו משנת תקמ"ג על ספר "ברכת יעקב".

4 עיין שו"ת "השיב משה", דף כה.

5 ראה הסכמתו על ספר "שערי בינה" (ווינא תקנ"ב) מאת הרה"ג ר' יואב אבד"ק מאטערסדארף וחתם: יום ב' י"ב אייר תקנ"ב לפ"ק פשעווארסקי גאם שמואל הקטן בהרב המנוח המפורסם מו"ה משה פנחס זלה"ה. כעת נתקבל לאב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג.

6 ראה בספרי "כתבי הגאונים" עמ' לז.

לשמש בקודש בקהילה העתיקה פוזנא ושימש שם כראב"ד שש שנים. נפטר בי"ד כסלו תקס"ז.⁷

ב. הגאון ר' משה צבי הירש ב"ר שמשון מייזעלש. שימש ברבנות בבילגוריי, לאנצוט וזאלקווא, ונפטר בח"י כסלו שנת תקס"א.⁸

ג. הרה"ג מו"ה אליהו מרגליות, נולד לאביו הרה"ג ר' יחזקאל, אבד"ק אוסטרובצה, בשנת תקי"ח נתמנה לאבד"ק גריידינג והחליף תשובות עם שאר הגאון מרן מאיר מרגליות, אבד"ק אוסטרא, בעל "מאיר נתיבים".⁹

ד. הרה"ג מו"ה אביגדור מייזעלש, בנו של הגאון ר' משה צבי הירש מייזעלש הנ"ל. בן ח"י היה כשנתמנה לאבד"ק בבילגוריי ושימש ברבנות שם קרוב לחמישים שנה.

ה. הרה"ג מו"ה יצחק נתן נטע ברלינר, בן הנגיד ר' דוד טעבלי מפיעטקוב, בן הגאון ר' צבי הירש, אבד"ק ברלין, בן הגאון ר' אריה ליבוש, אבד"ק אמסטרדאם, חתנו וממלא מקומו של הגאון ראש גולת אריאל, רבי צבי אשכנזי ה"חכם צבי". הוא היה חתנו של הגאון ר' אביגדור הנ"ל, ואחרי פטירת חותנו מילא מקומו בבילגוריי לערך חמישים שנה. נפטר בט' לחודש אדר תרכ"ד.

ו. הרה"ג מו"ה אריה ליב היילפרין, היה ראב"ד בבילגוריי בשנת תקע"ו.¹⁰

7 עיין מ"ש אודותיו במאמרי על "גריידינג", הערה ה.

8 עיין במאמרי על "בעלזא", הערה ו.

9 עיין שו"ת "מאיר נתיבים", סימן ע"ט, ורבנו מו"ה מאיר מרגליות היה בן הגאון ראה בפרק "הענטשין".

10 ראה הסכמתו על ספר "שם משמואל", לבוב תקע"ו, מאת הרב הגאון מו"ה שמואל סאליר ראב"ד לבוב.

בילקאמין

עיירה הסמוכה לבראד. קהילה עתיקה וקדמונית, ובמאה הרביעית כבר היתה קהילה מאורגנת ועוסקת בכל צרכי ציבור.

ואלה רבניה:

- א. ר' אלימלך ב"ר אליעזר ליברמן הלוי, נפטר בלבוב י"א אדר ת"צ¹.
- ב. ר' אברהם בן ר' שמרי, נפטר בלבוב ה' כסלו תנ"ז².
- ג. ר' צבי הירש בן ר' משה, נפטר בלבוב תקנ"ג³.
- ד. ר' יחיאל מיכל ב"ר מרדכי, שהיה אבד"ק בראד⁴.
- ה. ר' יצחק, בן המופלג ר' בנימין בינוש מטארניגרוד, נפטר ז' אייר תקכ"ג בלובלין⁵.
- ו. ר' שלמה מבוטשאטש, חתן בעל "אהל יוסף"⁶.

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

1 "אנשי שם" סימן סד.

2 שם סימן י"ט.

3 שם סימן תצ"ב.

4 ראה "דור ישרים", עמ' 32 ו"אנשי שם", סימן תל"ד.

5 ראה "לקורות היהודים בלובלין".

6 ראה "דעת קדושים" עמ' 172 וראה גם לקמן במאמרי על לקאטש.